

6. Susret s Nikodemom (3,1-21)

3,1: *Bijaše među farizejima čovjek imenom Nikodem.*

Prizor s Nikodemom (3,1-21) prvi je od važnih dijaloga u Evandjelju po Ivanu. Nakon susreta sa življenjem Saveza koje je ostalo bez vina radosti i Hram svelo na kuću trgovačku, Isus se susreće sa Zakonom uosobljenim u Nikodemu. Kao Savez i Hram, Zakon je po sebi dobar jer ukazuje na put života. No, nijedno od njih troje nije život. Život je sam Bog u svojoj ljubavi Oca prema djeci. Tko se zaustavlja na znakovima neće doprijeti do stvarnosti koju oni označuju.

On je bio farizej, član Vijeća. U našim ušima *farizej* zvuči kao *licemjer* jer više puta Isus kritizira pojedine farizeje zbog neiskrenog bogoštovlja ili nedosljednog života. No, izvorno farizeji su bili najstroža sljedba koja se odlikovala revnošću za Božji Zakon.

3,3: *Tko se ne rodi nanovo odozgor...*

Nikodem priznaje Isusa *učiteljem koji je od Boga došao*, dakle pozitivno je prema njemu raspoložen. Ističe da *nitko ne može činiti znamenja kakva Isus čini ako Bog nije s njime*. Međutim, čim je Isus progovorio o kraljevstvu Božjem dolazi do poteškoće. Već kod prvih Isusovih riječi postaje jasno da Nikodem ne uspijeva pratiti Isusovu misao.

3,4: *Zar čovjek može po drugi puta ući u utrobu majke..?*

Naime, grčki prilog *ἄνωθεν* može značiti *nanovo*, ali i *odozgor*. Nikodem odmah pomišlja na prirodno rođenje od majke. Njegovo razmišljanje naizgled je logično jer priziva ustaljeni biološki proces. No, ono aludira na važnu socio-religijsku činjenicu da Izraelac već biološkim rođenjem postaje članom savezničkog Izabranog naroda, a taj narod Stari zavjet smatra Božjim djetetom (Izl 4,22). Da to nije dovoljno da bi se čovjek mogao smatrati Božjim saveznikom, potvrđivala je kritika proroka tijekom Starog zavjeta. Umjesto formalizma, oni su pozivali na život – Stvoritelj života očekuje da čovjek savezništvo s Njim ŽIVI. Darujući mu svoj Savez, Bog nije želio da mu čovjek uzvraća formalističkim smicalicama, pretvarajući savezništvo u trgovinu, Hram u *kuću trgovačku*! No, kako živjeti da bi se bilo „na visini“ pred Svevišnjim, Svemogućim? Može li to čovjek?

3,5-6: *Ako se tko ne rodi od vode i Duha ne može ući u kraljevstvo Božje.*

Isus odbacuje Nikodemovo razmišljanje jer jedina stvar koju tijelo može roditi jest tijelo, dok se rođenje za *Kraljevstvo* događa po *vodi i Duhu* (3,7-8). U Proslovu smo čitali: *onima koji ga (Svjetlo) primiše, podade moć da postanu djeca Božja* (1,12b). Dakle, *voda i Duh* o kojima Isus ovdje govori u uskoj su

vezi s primanjem *Riječi* tj. *Svjetla* u Proslavu. Oni koji prime Riječ rođeni su *od Boga* (1,12-13).

Što je rođeno od Duha, duh je. U 1Iv vidimo koje su posljedice *rođenja odozgor*: tko je rođen od Boga čini pravednost (1Iv 2,29), ne griješi (3,9; 5,18), ljubi (4,7), vjeruje da je Isus Krist (5,1), pobjeđuje svijet (5,4) a to sve zato jer rođenjem po Duhu čovjek dobiva novo podrijetlo i novi cilj kojeg drugi, poput putanje vjetra, ne poznaju – postaje novi čovjek.

3,9: *Upita ga Nikodem: Kako se to može zbiti?*

Glavni Nikodemov problem jest u tome što uopće ne pomišlja na Božji zahvat, dok Isus želi reći da se bez tog zahvata čovjek ne može približiti Božjoj sferi kraljevstva Božjeg. Božji zahvat rođenja odozgor jest unutarnja promjena u čovjeku kojom on zadobiva novi način postojanja i gledanja na stvarnost.

Iako je Nikodem *učitelj u Izraelu* – Izraelu koji je neprestano učio pa i živio od iznenađujućih i nečuvenih Božjih zahvata – on ne shvaća i ne dopušta mogućnost još jednog novog, začuđujućeg Božjeg zahvata. Time dospijeva u ironičnu poziciju – po definiciji Nikodem treba Izraelce učiti da slijede i žive od Božjih iznenađenja a on, učitelj u Izraelu, zatvoren je za iznenađenja. Koga će i kako učiti?

3,11: *Govorimo što znamo...*

Kao zaključak ovog razgovora pojavljuje se još jedan stupanj tipične Ivanove ironije: Nikodemu, koji nastupa govoreći *znamo...* (3,2) a pokazao je da ne zna, Isus suprotstavlja drugi *znamo* – *zaista, zaista kažem ti, govorimo što znamo, svjedočimo za ono što vidjesmo, ali svjedočanstva našega ne primete* (3,11). Snaga Isusova svjedočanstva je u tome što je on došao *odozgor* (3,13.31).

3,12: *Ako vam rekoh zemaljsko...*

Zemaljske stvari o kojima Isus govori zapravo i nisu samo zemaljske nego se radi o obećanjima s kojima je Izrael putem tradicije prenošene stoljećima postao familijaran. Pri tom su previdjeli da posjedovanje tradicije ne znači da ispunjenje primljenih obećanja može nastupiti bez zahvata *odozgor*, zahvata koji mora bitno mijenjati stvarnost ovog svijeta, prije svega čovjekovo srce.

Izraelova mudrost dosegla je svoj vrhunac, ali nebesa ostadoše nedostupna. Samo onaj koji silazi s neba – Sin Čovječji – samo on je vidio Boga i jedini ga on može objaviti (usp. 1,18; 3,11-13).

3,14-15: *Kao što Mojsije podiže zmiju...tako ima biti podignut Sin Čovječji...*

Kod evanđelista Ivana naziv *Sin Čovječji* označava Isusa u smislu putanje njegovog dolaska i povratka Ocu: *silaska s neba, uzdignuća* na križ čime odmah počinje i *proslava*, te njegovog *uzlaska* Ocu. Činjenica da će Sin Čovječji biti

podignut poput *zmije koju je Mojsije podigao u pustinji* naznačava spasenjsku svrhu spomenute putanje.

...da svaki koji vjeruje u njemu ima život vječni. Slijedeći reci (3,15-21) nastavljaju u istim pravcu i još jasnije izriču srž ivanovske teologije o spasenjskom utjelovljenju: Sin Božji došao je na svijet i ljudima donio božanski život tako da svatko tko vjeruje u njega već sada ima život vječni (ne ide na sud, usp. 3,18: *ne osuđuje se...*).

3,16: *Uistinu, Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Sina Jedinorođenca.*

Ove riječi sadrže sažetak svega onoga što je do sada evanđelist rekao o Logosu, uključujući i Prolog. Međutim, ovo ipak nije samo sumarij. Ovdje se pojavljuje riječ koja do sada nije korištena, koju Prolog naglašavajući istinu i objavu, još nije upotrijebio – ljubav!

Sve ono što Bog čini – i stvaranje svijeta po Logosu, njegovo utjelovljenje u svijetu pa i mjeru kojom će suditi svijetu – sve treba gledati u svjetlu ljubavi. Svijet, dakle, nema početak sam u sebi pa ne može ni svoje značenje dokučiti sam, u granicama svojih snaga. Sve i – očinstvo, majčinstvo, životinja i biljka, minerali – sve ima jedno dublje značenje. Sve to dolazi iz dubina Božje ljubavi koje ne vidimo, sve ona upravlja dohodištu kojeg također ne vidimo.

Ljubav je ovdje prikazana kao eksces: *Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga Jedinorođenog Sina.* Otac je otac po tome što ima sina – sin predstavlja temelj Očevog identiteta. Ovdje Otac daje svog jedinca. Daje ga bez ograničenja – ne nekom ili nekima – nego cijelom svijetu – *svakom tko vjeruje u njega.* Niti svrha Sinova predanja nema ograničenja – *život vječni.* Svijetu kakav jest, dezorijentiran, autodestruktivan ili čak Bogu protivan, On daruje svog Jedinog Sina, izraz neograničene ljubavi.

U Post 22 čitamo kako je Bog Abrahamu stavio na kušnju: hoće li mu žrtvovati jedinca Izaka? Na koncu ga nije žrtvovao a prošao je na ispitu vjernosti. Ovdje nije riječ o kušnji tijekom koje nitko neće biti žrtvovan, o žrtvi koja će biti isplaćena tuđom – životinjskom krvlju poput židovskih u Hramu. Sada Bog želi dati svijetu nek kuša njegovu ljubav kojom daje svog Jedinca.

Kao što su Izraelci uslijed pogleda na mjedenu zmiju ozdravljali od otrova kojim su bili zaraženi, tako je svaki čovjek pozvan pogledati na uzdignutog Sina Čovječjega da bi ozdravio od svog „otrova“ – laži uslijed koje se udaljuje od Boga. Adam i Eva, iako su sve primili od Boga, ipak su na zov zmije, koja im ništa nije dala (koje li ironije!), počeli sumnjati u Boga i prestupili Njegovu riječ! To je pralik „otrova“ koji ranjava čovjekovo postojanje. Ljubav koju je Jedinorođenac na križu do kraja izlio za nas, protuotrov je urođenoj ljudskoj sumnjičavosti i nepovjerenju prema Bogu.

Život nije naš proizvod. Nitko ne može sebe „proizvesti“ – svatko je *sin* jer je rođen od drugoga. I koliko više uviđa i otvara se ljubavi koja ga stavlja u postojanje, tim više postaje ono što jest, tim više je svoj. Samo onaj tko prihvati

da je stvoren i voljen od drugoga postaje sposoban rađati i voljeti, nalik onomu tko ga je stvorio i volio. Htjeti biti sam sebi otac/majka znači imati udjela u Edipovom kompleksu i Adamovom grijehu tj. negirati vlastiti identitet. Čovjek se rađa nanovo-*odozgor* ne tako da ponovno uđe u utrobu majke nego da se otvori Očevom srcu (S. Fausti). Ponovno se rađam kada shvatim da sam voljen od Oca – tada postajem ono što sam oduvijek bio u Njegovim očima.

Otac nam daje svoga jedinoga Sina jer samo u njemu, koji ljubi upravo onako kako je i sam ljubljn od Oca, možemo vidjeti puninu svog identiteta kao *sinova* Očevih. On je živio ono za što smo i mi stvoreni – biti Očev *sin*. Zato što u potpunosti ljubi kao što je i sam ljubljn, u njemu nas dotiče Očeva ljubav. Zato *vjerovati u Njega* znači dubinom svoga bića prihvaćati da smo ljubljni *sinovi* Očevi. Stoga prihvatiti Njegovog Sina znači pronaći samog sebe i, obrnuto, odbaciti ga znači zatvoriti se i izgubiti ono za što sam stvoren.

3,18: *Tko vjeruje u njega ne osuđuje se...*

Otvaranjem nebesa i darivanjem Jedinca, Bog je svijetu dao onog koji je *Svjetlo svijeta* (8,12). To znači da su svi pozvani tom svjetlu. No, upravo ovdje počinje i izvršava se sud. Sud se događa u istom činu u kojemu i spasenje – u daru svjetla.

Stav pojedinog čovjeka prema Isusu pokazuje njegovu unutarnju bit i kakav on stav prema Bogu želi zauzeti. *Bog je svjetlo i tame u njemu nema nikakve* (1Iv 1,5). Umjesto da sudi, Bog ljubi. On ne može drugačije jer *Bog je ljubav* (1Iv 4,8-10). Oni koji odbijaju Ljubav i Svjetlo sami se odlučuju za tamu i mržnju, ne žele produbljavati svezu s Onim u kojem je korijen njihovog postojanja.

3,19: *Ovo je taj sud: svjetlost je došla na svijet, ali su ljudi više ljubili tamu nego svjetlost jer im djela bijahu zla.*

Može li netko, slobodan od neznanja i predrasuda, u svojoj slobodi odbaciti ljubav? Može li se za nekoga reći da je slobodan ako nije slobodan za ono najvrednije?

Svatko vjeruje i voli ono što smatra dobrim za sebe. Oko naviklo na tamu teško podnosi svjetlo – ono ga vrijeđa iako je stvoreno za nj! Evanđelist ovdje želi reći da sve dok naš razum i volja ostaju u zatvorenom krugu laži i straha, ne možemo izići na svjetlo istine i ljubavi. Ovdje je razlog zašto neće svi pogledati u podignutog Sina Čovječjega i imati život.

U čovjeku ima adamovskog nepovjerenja u Boga, nagomilanih grijeha uslijed nepoštovanja Božje riječi i nevjere da ih Bog u svojoj ljubavi želi oprostiti, straha pred prihvaćanjem drugih ljudi kao braće i sestara jednog Oca itd.

Vjerovati i otvoriti se Svjetlu znači prihvaćati Boga onakvim kakav On Jest i pristajati uz Njegovu inicijativu ljubavi, oprostjenja i izmirenja s Ocem i braćom. Naprotiv, ne vjerovati i ne htjeti otvoriti se znači ne pristajati uz Boga kakvim

nam se predstavio, biti protivan njegovoj ljubavi koja nam želi oprostiti i privesti nas sveopćem bratstvu. Zato je za evanđelista Ivana nevjera najteži grijeh jer negira bit Boga i čovjeka, njegovo očinstvo i naše sinovstvo.

Nakon ovih riječi Ivan kreće pobliže prikazati ponašanje pojedinog od likova u drami Evandelja koja je već počela. I čitatelj je pozvan ući u njezinu dinamiku – biti onaj koji *dolazi svjetlu* – i dopustiti da upozna sebe u novom sjaju Božjeg svjetla i suda.

Nikodem nestaje u tami dok se ponovno ne pojavi u 7,50-52, tada već odlučnije usmjeren prema svjetlu.